

Deze trein is niet meer te stop-

de sociaal-economische criteria van bio

Dat biologische landbouwers altijd een voortrekkersrol gespeeld hebben binnen de landbouwsector is buiten kijf. De technieken en praktijken die ze door de jaren heen ontwikkelden, hebben bij menig gangbaar producent een plaatsje binnen de bedrijfsvoering gekregen. Denk maar aan een recent voorbeeld zoals klaverstroken in grasweiden. De gangbare landbouw schuift zonder twijfel schoorvoetend op naar minder milieuvervuiling dankzij zijn biologische collega. De duurzaamheid van landbouw is tegenwoordig immers voor iedereen belangrijk.

Sociale duurzaamheid van bio

Maar hoe zit het met de duurzaamheid van biolandbouw? Naast milieuvriendelijke productie en dierenwelzijn houdt duurzaamheid immers ook respect in voor de mens; voor de consumenten én voor de producenten. Als deze laatste het brood op hun boterham niet verdienen, dan zal het milieuvriendelijke liedje niet lang blijven duren. Wie zal er dan nog bereid zijn om biologisch te telen?

Er blijkt trouwens bezorgdheid te bestaan. Steeds meer en luider stemmen pleiten om sociale en economische criteria in de biologische wetgeving op te nemen. Ook IFOAM, de wereldwijde beweging van de biolandbouw, is sinds enkele jaren aan het experimenteren met dergelijke criteria. Haar laatste congres in Canada heeft ze zelfs helemaal aan de sociale aspecten van biolandbouw gewijd. Maar wie speelt binnen de biobeweging die pioniersrol? Wie zal de biobeweging naar meer duurzaamheid doen opschuiven?

Conventionele markt

De biologische beweging vond zijn ontstaan bij landbouwers die zich niet met de chemische bedrijfsvoering konden verzoenen, bekommerd om het milieu, om hun eigen gezondheid en die van de consumenten. De pioniers hadden duurzaamheid hoog in het vaandel. Ze bewerkten kleinschalige bedrijven, hadden door de band sterk gediversifieerde bedrijven waarin zowel dieren als planten een essentiële rol vervulden. Hun producten verkochten ze rechtstreeks aan consumenten

uit de buurt, meestal op de boerderij zelf. De verkoopprijs bepaalden ze door rechtstreeks te onderhandelen met die consumenten. Zo was die voor beide partijen rechtvaardig. In Vlaanderen geldt dit nu nog grotendeels. Heel wat biobedrijf-

product vereist met eenzelfde kwaliteit -eveneens gebaseerd op uiterlijk en grootte- en liefst zo goedkoop mogelijk. Ook aan de wereldwijde globalisering van de handel ontkomt bio niet. Bioproducten reizen de wereld rond en worden

door handel en verwerking aangekocht waar ze op dat moment (het goedkoopst) te verkrijgen zijn.

Tabel 1. Voorstel van IFOAM voor een charter voor de handel van bioproducten

Handel neemt 0,5% vaste kost om volgende dringende acties te vergemakkelijken (globaal mogelijk 80 miljoen euro/jaar):

- Elk bedrijf voert exportbeleid met garantie niet meer dan 50% uit te voeren, t.v.v. de lokale voedselzekerheid
- Elke handelaar investeert jaarlijks (financieel) in lokale, nationale en internationale bio-organisaties, om publieke bewustzijn te ontwikkelen.
- Elke handelaar investeert (financieel) in IFOAM en haar certificeringorganisaties om standaards te verbeteren
- Handel ondersteunt programma van culturele gebeurtenissen met haar leveranciers
- Elk bedrijf financiert wetenschappelijk onderzoek over voedselkwaliteit in eigen of buitenland
- Elk bedrijf investeert in verdere ontwikkeling van technische aspecten van biolandbouw
- Handel verzekert dat haar activiteiten ecologisch verantwoord zijn door ecologische en sociale audits en publicatie van resultaten voor zowel consumenten als leveranciers
- Handel zou een jaarlijkse "oscar" moeten toekennen aan degene die bovenvernoemde uitdagingen het best in de praktijk gebracht heeft

ven zijn kleinschalige groentebedrijven waarvan de producten zo rechtstreeks mogelijk aan de consument afgezet worden. Maar toch is ook hier een evolutie aan de gang. Redenen zijn de groeiende vraag naar bioproducten en het grotere belang van de verkoop via grootwarenhuizen. Het gemengde biobedrijf is niet meer alom aanwezig, biologische groenteboeren hebben zich moeten specialiseren in slechts enkele gewassen en bedrijven worden steeds groter. De biolandbouw krijgt te maken met een conventionele markt. De basisprincipes van de pioniers staan onder druk van een markt die grote hoeveelheden

Belangen verdedigen

De prijzending en de afkalking van de biologische principes treffen niet alleen de Vlaamse boeren. Het fenomeen doet zich wereldwijd voor. Enerzijds wordt dit opgevangen door initiatieven die de afstand tussen consument en producent zo kort mogelijk maken: boerenmarkten, abonnementsystemen, hoeveverkoop, ... Anderzijds pleit een groeiend aantal lidorganisaties van IFOAM sinds enkele jaren steeds luider voor het opnemen van sociale criteria in de IFOAM Standaards. Bananen die hier in de winkelrekken als bio verkocht worden, kunnen net zo goed van grote plantages komen waar men arbeidsrechten met de voeten treedt. Zulke bananen liggen naast biologische bananen die wel op een sociaal verantwoorde manier geteeld worden. Deze ontwikkeling van bio op twee verschillende sporen roept vragen op. Maar de discussie is niet makkelijk. De belangen van de IFOAM-leden zijn immers niet altijd gelijklopend. Er zitten zowel landbouworganisaties, handelaars, verwerkers als vertegenwoordigers van de consu-

menten in IFOAM. Sommigen zijn gediend met zoveel mogelijk biologische productie, sommigen met zo laag mogelijke prijzen, anderen met zo streng mogelijke standards, met zo rechtvaardig mogelijke prijzen, ... Er wordt intussen al zo'n tien jaar gelobbyd om sociale criteria in de standards op te nemen. En pas de laatste jaren neemt de interesse toe. Het congres in Canada stond helemaal in het teken van die sociale agenda. Er werden voorstellen voor gedragscodes gedaan (zie tabel 1), er werden experimenten van sommige leden en onderzoeksresultaten over de materie ontleed, en er werd vooral gediscussieerd over de beste strategie om tot sociale rechtvaardigheid binnen bio te komen. En over dat laatste zijn de betrokken organisaties het nog lang niet eens.

Sociale wet

Sommigen ijveren voor sociale criteria in de wetgeving, liefst zo snel mogelijk. Maar dat roept veel weerstand op. Eenmaal in wetgeving gegoten, is het ontzettend moeilijk om de criteria nadien nog te (laten) aanpassen. Bovendien staat de manier waarop de controle over die sociale criteria georganiseerd moet worden nog lang niet op peil, en vreest men voor nog een extra prijsverhoging van bioproducten op gangbare. Een algemene gedragscode lijkt voor de meeste IFOAM-leden de beste oplossing. Je kan er handelaars en verwerkers mee confronteren, hen zelfs met behulp van allerlei maatschappelijke organisaties onder druk zetten om hem over te nemen. Bovendien is het veel minder omslachtig om een gedragscode te verstrengen of te verbeteren dan om een wetgeving aan te passen. Wat die sociale criteria nu juist moeten inhouden, is onderhand duidelijk. Enerzijds gaat het over arbeidsrechten, anderzijds over de mogelijkheid om over de prijzen te onderhandelen, vooral tussen producenten en opkopers.

Eerlijke handel

De gedragscode is grotendeels gebaseerd op de principes van de Fair Trade-beweging. Producten met het Max Havelaar-label en Oxfam Wereldwinkel-producten zijn in onze regio de meest bekende. Het Max Havelaar-label werd in 1985 opgericht in Nederland en

nen de organisatie, ... Net zoals het Biogarantie-label is het een label dat slechts toegekend wordt na controle. Maar er is een verschil. Om het biolabel te krijgen, moeten de marktdeelnemers aan alle voorwaarden voldoen. Producenten krijgen het Max Havelaar-label als ze beslissen samen te werken met de labelorganisatie. Samen bepalen ze hoe de producenten een proces op gang kunnen brengen om meer ecologisch te telen, om arbeiders beter te betalen, om de organisatie te versterken, ... En het is vooral die vooruitgang die door Fair Trade opgevolgd en gecontroleerd wordt.

Sociaal en bio

De laatste jaren is er een belangrijke toenadering tussen IFOAM en FLO

(Fair Trade Labeling Organisations, de koepel van de Fair Trade-beweging) aan de gang. Samen hebben ze een groot project opgezet; SASA (Social Accountability in Sustainable Agriculture). In verschillende biologisch geteelde gewassen worden daarbij op verscheidene plaatsen in de wereld de gehanteerde sociale criteria geëvalueerd. SASA heeft deze evaluaties al uitgevoerd voor koffie in Costa Rica, bananen in Ecuador, rijst in Thailand en gemengde bedrijven in Italië. Uit deze evaluaties moeten dan voorstellen volgen om de belangrijke sociale criteria in de controle in te bouwen.

Er is nog heel wat werk voor bio zich opnieuw met sociale duurzaamheid kan profileren, maar het proces is duidelijk niet meer te stoppen. En de biologische producenten kunnen daar alleen maar blij om zijn.

Tabel 2. Vergelijking tussen de principes van bio en Fair Trade

bio (75 jaar)	Fair Trade (25 jaar)
<ul style="list-style-type: none"> • Meest duurzame vorm van landbouw ontwikkelen • Gezonde en levende bodem als basis voor gezonde planten en dieren • Productie van kwaliteitsvoedsel en conservering van het milieu • Definitie van verwerking en labeling en van verbod op GGO's • Sociale criteria (IFOAM standards), maar afwezig in labels • Vervulling van eisen vóór labeltoekenning 	<ul style="list-style-type: none"> • Educatief concept • Met alternatieve handelsmethodes onrechtvaardigheid aantonen (tussen N en Z) • Criteria voor duurzame handel eerst met koloniale producten: koffie, cacao, thee, banaan, ... • Verkregen meerprijs deels voor gemeenschapontwikkeling, organisatieversterking, ... • Langetermijnperspectief • Deel van prijs vooraf betaald • Eerst label, dan mogelijkheden voor ontwikkeling (processen)

wordt toegekend aan producten die in het Zuiden geproduceerd worden door verenigingen of coöperaties van kleinschalige familiale bedrijven. Het principe steunt op een eerlijke prijs voor de producenten. Deze prijs wordt op voorhand vastgelegd en is dus niet onderhevig aan schommelingen op de wereldmarkt. De meerprijs op de gangbare prijs op de

zogenaamd 'vrije' markt moet de productiekost dekken en voorzien in een fonds voor lokale gemeenschapontwikkeling; scholen, wegen, organisatieversterking, ... Om het Max Havelaar-label te krijgen, moeten de producenten hun arbeiders eerlijk behandelen, bereid zijn om naar een meer ecologische productie te evolueren (vaak biologisch), moet er een interne democratie voorhanden zijn bin-

Meer info:

SASA: www.isealliance.org/sasal/index.htm, FLO: www.fairtrade.net,

IFOAM: www.ifoam.org